

ΙΑΚΩΒΟΣ ΑΝΥΦΑΝΤΑΚΗΣ

Κάποιοι άλλοι

Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 476

Ιάκωβος Ανυφαντάκης, Κάποιοι άλλοι

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Διορθώσεις: Χρίστος Κυθρεώτης

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη) και

Ιάκωβος Ανυφαντάκης, Αθήνα, 2019

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Νοέμβριος 2019

Κ.Ε.Τ. Γ619 Κ.Ε.Π. 838/19

ISBN 978-960-16-8473-4

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Ναι, μεγάλωσες λίγο σήμερα
Krzysztof Kieślowski, *Μικρή ιστορία για έναν φόνο*

ΠΡΙΝ ΜΠΩ ΣΠΙΤΙ είδα την πλάτη της Μάρως από το παράθυρο του τετάρτου ορόφου. Έπλενε τα πιάτα, τα έτριβε δυνατά. Δεν κοιτούσε στον δρόμο, αλλά σίγουρα είχε διαλέξει εκείνη τη γωνία επειδή ήταν εύκολο να γυρίζει κάθε λίγο το κεφάλι πίσω και να τσεκάρει αν επιτέλους πλησίαζα. Το ότι είχα ταξιδέψει ολομόναχος σε τόσες πόλεις στο παρελθόν δεν είχε καμία σημασία. Τώρα ήμασταν στην άγρια και παγωμένη Πολωνία. Τώρα δεν ήμουν ένας απλός τουρίστας, δεν είχα πάει εκεί για δουλειά, δεν είχα εισιτήριο επιστροφής, ήμουν μόνο ο άντρας της. Έπρεπε να με προστατεύει σε κάθε βήμα – και έπρεπε να με προστατεύει για να μην καταλάβω ότι με προστάτευε. Είχε έναν ιδιαίτερο τρόπο να είναι τρυφερή που μάλλον είχε μάθει στην ιατρική, όπως είχε μάθει να κοιτάει ψύχραιμα κάποιον που έφτανε στα επείγοντα με το μισό του πόδι πάνω στο φορείο, ή να ανακοινώνει τον θάνατο μιας κόρης χωρίς να βάλει τα κλάματα. Αντί να με ρωτήσει γιατί άργησα, μου έδωσε ένα ζεστό, συζυγικό φιλί και με ρώτησε πώς είχε πάει η βόλτα μου.

«Μια χαρά. Είδα τον Αγγέλου». Στεκόμουν στην είσοδο, είχα κλειδώσει ήδη την πρώτη από τις δύο πόρτες του σπιτιού, το αριστερό μου χέρι ήταν ακόμη μέσα στο μανίκι του μπουφάν και είχα να λύσω και να βγάλω τα παπού-

τσια μου πριν προχωρήσω, αλλά κάποια πράγματα έπρεπε να ειπωθούν αμέσως.

«Του μίλησες;»

«Δεν πρόλαβα». Δεν ξέρω αν η Μάρω το πήρε σαν μια προσωπική, δική μου ήττα, απόδειξη ανεπαρκούς ανδρισμού: ο Αγγέλου μου είχε ξεφύγει, δεν είχα καταφέρει να τον πιάσω. «Τον πέτυχα απέναντι από τον σιδηροδρομικό σταθμό, εγώ ήμουν στην άλλη πλευρά. Έστριψε και τον έχασα». Η Μάρω κούνησε αδιάφορα το κεφάλι της κι έφυγε για την κουζίνα. «Φορούσε τα καφέ παπούτσια του». Γύρισε και με κοίταξε. Για λίγα δευτερόλεπτα μεταφερθήκαμε τέσσερα χρόνια και δυόμισι χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, σε έναν χριστουγεννιάτικο δρόμο στον Λυκαβηττό, έξω από το σκοτεινό γραφείο του Παναγιώτη Αγγέλου. Ήμασταν μόνοι μας, οι περίεργοι και οι περαστικοί είχαν φύγει, κι εγώ με τη Μάρω είχαμε μείνει να παρακολουθούμε τον γάτο που έλεγαν Βρασίδα να κόβει βόλτες γύρω από τον Μάιλο, τον παπαγάλο, χωρίς να μπορούμε να κάνουμε τίποτα.

Τον γάτο τον είχε μαζέψει ο Αγγέλου από τα σκουπίδια πολλά χρόνια νωρίτερα, πριν τον γνωρίσουμε, ένα βράδυ που έφευγε από το γραφείο –το γραφείο στο Λυκαβηττό ή το προηγούμενο, κάπου πιο χαμηλά στην Ηριδανού, ποιος ξέρει– είχε ακούσει τα νιαουρίσματα μέσα από έναν κάδο, μπήκε στον κάδο, τον έσωσε, τον έφερε στο γραφείο, τον μεγάλωσε. Τον παπαγάλο τον είχε φέρει από τη Νότια Αφρική ο πατέρας του. Ο θρυλικός Στράτος Αγγέλου, που είχε περάσει είκοσι πέντε χρόνια στα καράβια, Γ', Β', Α' καπετάνιος, μέχρι που αγόρασε το δικό του καράβι, ένα μικρό καράβι τριάντα δύο μέτρα, δεν ήταν καν όλο δικό του, τριάντα τοις εκατό μόνο, αλλά και πάλι, δέκα στεγνά μέτρα στη μέση του ωκεανού δεν ήταν και λίγο. Πέντε χρόνια κράτη-

σε αυτό το όνειρο, μέχρι που φαλίρισε και γύρισε πάλι στα καράβια να ξεχρεώσει, πέντε χρόνια ακόμα, ώσπου γνώρισε τη Σοφία, δυο δεκαετίες νεότερή του κι ακόμα κι ο ιδρώτας της να μυρίζει τριαντάφυλλο. Δεν άντεχε να τη χάνει για δέκα μήνες κάθε τόσο, παράτησε καράβια, θάλασσες, λιμάνια, άνοιξαν μαζί ένα μικρό μεσιτικό γραφείο, με τον παπαγάλο σε ένα κλουβί στην αίθουσα αναμονής να διασκεδάζει τους πελάτες.

Είχα παίξει πολλές φορές κι εγώ με τον παπαγάλο και τον γάτο, αλλά και με τον τεράστιο χαμαιλέοντα, που δεν είχαμε μάθει ποτέ πώς βρέθηκε εκεί, όταν πήγαινα να δω τον Παναγιώτη μετά τη δουλειά. Ο παπαγάλος επαναλάμβανε τις ατάκες που άκουγε χωρίς να πιάνει το αστείο, ο γάτος ξάπλωνε πάνω μου, σήκωνε τα πόδια του ψηλά και παραιδιόταν περιμένοντας να τον χαϊδέψω στις μασχάλες, ενώ ο Παναγιώτης Αγγέλου μου μιλούσε για το τελευταίο του ταξίδι στο Μεξικό, τη νέα κοπέλα του, την Ισμήνη, που του έκανε δώρο τα καφέ παπούτσια αλλά δεν ήταν αρκετά σκοτεινή για τα γούστα του, ή για τον χρόνο που κυλούσε όμορφα αλλά ποτέ συγκλονιστικά κι ίσως τελικά αυτό να μην ήταν αρκετό.

Έτσι ήταν ο Αγγέλου κι έτσι ήμασταν κι εμείς, ήρωες από ταινία του Γούντνυ Άλλεν ή της Σούζαν Μπίερ –ποτέ του Κεν Λόουτς–, μέχρι που εκείνη τη Δευτέρα διαλύθηκαν όλα μέσα σε λίγα λεπτά. Κάποιος μας πήρε τηλέφωνο και μας είπε ότι οι Αγγέλου είχαν εξαφανιστεί εδώ και δυο μέρες και τους έψαχναν όλοι, πελάτες και φίλοι. Μέναμε τότε με τη Μάρω στην Καλλιδρομίου και φύγαμε αμέσως προς τον Λυκαβηττό, σαν φίλοι όμως, όχι σαν πελάτες. Ανησυχούσαμε για τον Παναγιώτη και τον κύριο Στράτο και την κυρία Σοφία και τους άλλους δυο γιους τους, γιατί σίγου-

ρα κάτι κακό θα τους είχε συμβεί – δεν μας πέρασε εκείνη την ώρα από το μυαλό πως σαράντα επτά μέρες νωρίτερα τους είχαμε δώσει είκοσι χιλιάδες ευρώ, λεφτά του πατέρα της Μάρως, προκαταβολή για το καινούριο σπίτι που θα αποκτούσαμε έξι μήνες αργότερα. Ήμασταν σίγουροι ότι θα υπήρχε μια απλή απάντηση που δεν μπορούσαμε ακόμη να φανταστούμε, μέχρι που βρήκαμε έξω απ’ το μαγαζί πολύ κόσμο, κόσμο που είχε χάσει τα λεφτά του και μας αντιμετώπισε λίγο καχύποπτα όταν προσπαθήσαμε να υπερασπιστούμε τους Αγγέλου. Από τις σκόρπιες φράσεις τριγύρω μάθαμε ότι το γραφείο δούλευε κανονικά μέχρι το Σάββατο: εισέπρατταν προκαταβολές αλλά είχαν μήνες να πληρώσουν, κι έτσι είχαν μπει μέσα αρκετά εκατομμύρια. Το Σάββατο το απόγευμα, ο Παναγιώτης, ο τελευταίος που είχε μείνει εκεί από την οικογένεια, τάισε τον παπαγάλο, τον χαμαιλέοντα και τη γάτα, πότισε τα φυτά, αποχαιρέτησε τον φαρμακοποιό που είχε εφημερία δίπλα και μετά εξαφανίστηκε. Όχι, δεν μας είχε κάνει καμία εντύπωση που δεν είχαμε μιλήσει με τον Αγγέλου από το Σάββατο, μπορεί να ήταν στο Λονδίνο ή στην Τιμισοάρα, πράγματα πολύ συνηθισμένα ως τότε, αν και τώρα αποκτούσαν ξαφνικά εντελώς διαφορετική ερμηνεία. Το κινητό του ήταν κλειστό, δεν έβλεπε τα μηνύματά του στο Facebook, δεν απαντούσε στα μείλ. Αφού έφυγαν όλοι οι υπόλοιποι, μείναμε καθισμένοι με τη Μάρω στο πεζοδρόμιο έξω από το μαγαζί, γιατί εμείς, ντρεπόμασταν να το πούμε, πριν από πελάτες ήμασταν φίλοι.

Εκείνη σηκώθηκε πρώτη, μόλις πρόσεξε τις κινήσεις του γάτου. Είχε ανέβει στο τραπέζι και νιαούριζε παραπονηάρικα στον παπαγάλο. Η Μάρω χτύπησε με το δάχτυλο την τζαμαρία για να του τραβήξει την προσοχή αλλά το γιατί

δεν γύρισε καν να την κοιτάξει. Ήταν νηστικό δυο μέρες. Παρατηρούσε το πουλί. Στο βάθος ο χαμαιλέοντας έβλεπε τα πάντα με το αριστερό του μάτι. Τότε ο Βρασίδας, με μια πολύ απλή κίνηση, σαν να χάιδευε την κλωστή που κρεμόταν από ένα ύφασμα, έσπρωξε το κοντάρι που κρατούσε το κλουβί ψηλά, το κλουβί χόρεψε λίγο πέρα δώθε και ο παπαγάλος πέταξε τρομαγμένος. Έφτασε μέχρι τα κάγκελα του κλουβιού, χτύπησε τα φτερά του, έπεσε πάλι κάτω.

«Θα σε ταΐσω αύριο, ρε» είπα ψιθυριστά. «Εγώ είμαι. Ο Βαγγέλης. Περίμενε». Η Μάρω με αγκάλιασε σφιχτά. Με ένα απαλό χτύπημα του ποδιού ο Βρασίδας έσπρωξε πάλι το κοντάρι και μετά πήδηξε απότομα, έπεσε πάνω στο κλουβί και το έριξε με το βάρος του κάτω. Ο παπαγάλος ήταν πια στο έλεός του. Η Μάρω είχε πιάσει τα κάγκελα που έκλειναν την πόρτα και τα τραβούσε, ένας συναγερμός θα έπρεπε να χτυπήσει, κάποιος να έρθει. Τίποτα. Το τρίχωμα της γάτας είχε σηκωθεί τώρα, η καμπύλη της πλάτης της έδειχνε πως είχε ξαναγίνει αρπακτικό. Ανέβηκε στην πολυθρόνα, κοίταξε το θήραμα από ψηλά και μετά πήδηξε κάτω και περπάτησε δίπλα του. Οι φτερούγες του παπαγάλου χτυπούσαν δυνατά αλλά δεν μπορούσε να ξεφύγει. Η γάτα έβαλε ένα πόδι μέσα στο κλουβί, τεντώθηκε και κατάφερε να χτυπήσει το φτερό του παπαγάλου, προσπαθώντας να τον ρίξει κάτω. Με μια γρήγορη κίνηση, άνοιξε μια βαθιά πληγή στο σώμα του. Το πουλί ούρλιαξε. Γύρισα στη Μάρω να τη ρωτήσω αν είχε ουρλιάξει με ανθρώπινη φωνή και την είδα να έχει βάλει όλα τα δάχτυλα μέσα στο στόμα της.

Το δεύτερο χτύπημα έκοψε το πόδι του παπαγάλου. Έπεσε στα κάγκελα του κλουβιού σαν να ήταν μια κλωστή. Ο Μάιλο δεν έδωσε καμία σημασία στο χαμένο μέλος του,

προσπαθούσε ακόμη να πετάξει ψηλά. Το τρίτο χτύπημα τον έριξε κάτω, η φτερούγα δίπλωσε και επανήλθε αμέσως, ο παπαγάλος πάτησε στο ένα πόδι και τότε κατάλαβε ότι του έλειπε το άλλο, έπεσε στο πλάι του κλουβιού, το κλουβί κύλησε λίγο ακόμα και μετά σταμάτησε. Μια ακόμα γρατζουνιά τον ακινητοποίησε. Ακολούθησαν πολλές, ρυθμικές, ο Μάιλο τώρα ήταν ακίνητος, τα πρώτα χτυπήματα αναπηδούσαν στο σώμα του, μετά η γάτα άρχισε να σκάβει βαθιά μέσα στο σώμα του πουλιού.

Ο χαμαιλέοντας παρατηρούσε πίσω από το τζάμι του. Πάντα με ανατρίχιαζαν τα μάτια του που κινούνταν ανεξάρτητα μεταξύ τους. Το ένα παρατηρούσε τον ανοιχτό πράσινο τοίχο προσπαθώντας να αναγνωρίσει κάτι από το πατρογονικό του περιβάλλον, το άλλο επισκοπούσε τον χώρο αναζητώντας ένα θύμα ανάμεσα σε αυτά τα τεράστια, κουστουμαρισμένα δίποδα. Το φως εκείνη την ώρα ήταν πολύ λίγο, δεν έβλεπα τα μάτια του, αλλά τα φανταζόμουν να εστιάζουν ανθρώπινα σε αυτό που παρακολουθούσε, ενώ ο ίδιος πάλευε να γίνει μαύρος, να χάσει το χρώμα του και να εξαφανιστεί στο σκοτάδι.

Όσο και να προσπαθούσε, η γάτα δεν κατάφερε να απελευθερώσει την τροφή της από το κλουβί. Έβλεπα την απόγνωση στις κινήσεις της. Είχε σκοτώσει το θήραμα αλλά αυτό παρέμενε παγιδευμένο πίσω από τα λεπτά σιδερένια κάγκελα. Έβαζε την πατούσα μέσα, έσκιζε το κρέας, δεν μπορούσε να χωρέσει το κεφάλι της, έφτανε μόνο η γλώσσα, που άγγιζε τα φτερά. Δοκίμαζε από την άλλη πλευρά. Δεν καταλάβαινε ότι τα κάγκελα σε όλες τις πλευρές ήταν ίδια. Δεν ξέρω πόση ώρα πέρασε μέχρι να καταφέρει να κόψει το πρώτο κομμάτι κρέας και να το τραβήξει έξω από το κλουβί. Εμείς βλέπαμε κάθε κίνηση. Η γούνα της γάτας

είχε γίνει πορτοκαλί, σχεδόν κόκκινη. Ο φαρμακοποιός είχε φύγει πολύ νωρίτερα μονολογώντας «τίποτα δεν μπορεί, κανείς». Είχα μείνει μόνος με τη Μάρω. Η γάτα χρειάστηκε λίγη ώρα ακόμα μέχρι να βρει τον σωστό τρόπο να τραβάει τα κομμάτια γρήγορα έξω από το κλουβί, και μετά κατασπάραξε τον μισό παπαγάλο. Όταν χόρτασε, ξάπλωσε μπροστά στο κλουβί φρουρώντας το φαγητό της. Τράβηξα τη Μάρω για να φύγουμε αλλά εκείνη ήταν ακίνητη, σαν να είχαν δέσει τα πόδια της στο τσιμέντο του πεζοδρομίου.

«Πάμε, Μάρω» της είπα και η φωνή μου την ξύπνησε. Κλαίγαμε σε όλη τη διαδρομή ως το σπίτι. Δεν κοιμηθήκαμε, και την επόμενη μέρα γύρισα νωρίς το πρωί στους Αγγέλου. Η πόρτα ήταν ανοιχτή. Ανάμεσα σε δυο παρκαρισμένα αυτοκίνητα είχαν στήσει όρθιο το κλουβί. Ήταν σπασμένο με σφυρί ή ανοιγμένο με κόφτη, για κάποιον λόγο που δεν έμαθα ποτέ. Τα ζώα έλειπαν, μια στρογγυλή κηλίδα αίμα είχε μείνει στο χαλί, εκεί που αιμορραγούσε το πουλί, και άλλη μια, μακρόστενη, στο σημείο όπου είχε ξάπλωσει ο γάτος. Δυο γυναίκες κάθονταν στον υπολογιστή του Στράτου.

«Ήμουν εδώ όταν ανοίξαν» μου είπε ο φαρμακοποιός δίπλα. Η ταμειακή μηχανή μπροστά του ήταν ακόμη κλειστή, και σταμάτησε για να βήξει ξερά δυο τρεις φορές. «Η γάτα έτρεξε στους αστυνομικούς που άνοιξαν την πόρτα και άρχισε να τρίβεται στα πόδια τους. Μόλις μια αστυνομικός κάθισε στην καρέκλα, ανέβηκε στα πόδια της και τένωσε τις πατούσες». Θυμήθηκα τις δυο γυναίκες και φαντάστηκα έναν κόκκινο λεκέ στη φούστα της μίας.

«Τι έγινε μετά;»

«Ο χαμαιλέοντας κοίταζε τα πάντα ακίνητος».

«Η γάτα;»

«Δεν με νοιάζει» μου είπε κοφτά, σαν να μου έκανε νόημα να φύγω. Έφυγα από το φαρμακείο εκείνη τη μέρα, φύγαμε με τη Μάρω από την Αθήνα τέσσερα χρόνια αργότερα αλλά τελικά να που ξαναγυρνούσαμε τώρα εκεί, μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα. Νομίζαμε ότι ζούσαμε σε μια νέα χώρα στην αρχή μιας νέας εποχής, αλλά όταν είδα τον Αγγέλου αγκαλιά με μια κοπέλα στον δρόμο, όταν έστριψε σε ένα στενό απέναντι απ' τον σταθμό και τον έχασα, τότε διαλύθηκε οποιαδήποτε αισιοδοξία είχα καταφέρει να νιώσω φτάνοντας με τη Μάρω στο Γκντανσκ, αφού οδηγήσαμε εναλλάξ το Γκολφ της για τρεις μέρες κατά μήκος της Ευρώπης. Ο Αγγέλου ζούσε, και μάλιστα ζούσε εκεί, είχε ξεφύγει, είχε επιβιώσει, και μαζί με αυτόν είχαν επιβιώσει και όλες οι παλιές μας αποτυχίες, που, ήταν ξεκάθαρο πια, θα μας ακολουθούσαν για πάντα, όσο μακριά κι αν πηγαίναμε. Συνέχισα να ψάχνω για δουλειά, να γράφω ένα διαφορετικό cover letter σε κάθε εφημερίδα, περιοδικό, σάιτ, τηλεοπτικό σταθμό, φροντιστήριο ξένων γλωσσών (γιατί από κάπου πρέπει να αρχίσει κανείς), κυβερνητική υπηρεσία (γιατί καμιά δουλειά δεν είναι ντροπή), μουσείο στο Γκντανσκ, το Σόποτ, την Γκντύνια και οποιαδήποτε άλλη μικρή πόλη μπορούσα να προσεγγίσω καθημερινά με το αυτοκίνητο ή το τρένο, ή οποιαδήποτε χώρα μπορούσε να μου προσφέρει δουλειά εξ αποστάσεως. Είχα βρει έναν ρυθμό δεκαέξι με είκοσι δύο μείλ το εικοσιτετράωρο, και ήξερα ότι σε μια καλή μέρα, αν ήμουν τυχερός, θα μπορούσα να περιμένω δύο με τέσσερις απορριπτικές απαντήσεις. Τρία μείλ κατέληξαν σε σύντομους διαλόγους και συνεντεύξεις, που τελικά δεν οδήγησαν πουθενά. Όλα τα υπόλοιπα χάθηκαν σε ένα θλιβερό καθαρήριο που μου επέτρεπε να συ-

νεχίζω να ελπίζω και να αναρωτιέμαι, αν και κατά βάθος ήξερα ότι κανείς δεν είχε μπει στον κόπο να τα διαβάσει. Και όλες αυτές τις μέρες, όση ώρα δακτυλογραφούσα μηχανικά, σκεφτόμουν ότι κάπου στην ίδια πόλη βρισκόταν ο Παναγιώτης Αγγέλου, χαρούμενος, αισιόδοξος, ζωντανός.

Στην πραγματικότητα, όμως, αυτό που κυρίως έκανα εκείνους τους δύο αργούς, επίπονους μήνες ήταν να αναλογίζομαι πώς, τότε και γιατί πήγαν όλα τόσο αφάνταστα στραβά. Πότε σταμάτησα να μιλάω καθαρά και πότε εμφανίστηκε στη μέση των προτάσεών μου αυτός ο μικρός διασταγμός, που δεν με άφηγε να ολοκληρώσω θριαμβευτικά τη σκέψη μου. Πότε έπαψαν οι άλλοι να μιλάνε με εκτίμηση για το παρόν μου και προσδοκία για το μέλλον μου. Ήταν σαν να ξεκίνησα ένα πρωί τόσο υπέροχος που ούτε εγώ δεν μπορούσα να το πιστέψω, και ως το βράδυ μετά βίας να άντεχα τον εαυτό μου. Τώρα περνούσα τα πρωινά μου παραδομένος στην αυτολύπηση, ενώ τα απογεύματα μισούσα τον εαυτό μου και οτιδήποτε έβλεπα γύρω. Η πτώση ήταν ταχύτατη, ήμουν κάποιος και μετά δεν ήμουν κανείς, ξανακοιτούσα τη ζωή μου και έβλεπα ότι σε κάθε μικρή ή μεγάλη απόφαση, σε κάθε σταυροδρόμι, η επιλογή μου ήταν η χειρότερη δυνατή. Η καταστροφή μου ήταν εύκολη, αβασάνιστη, για να είμαι ακριβής. Επί αρκετά χρόνια ήμουν στο κέντρο, τώρα με είχαν όλοι ξεχάσει. Αλλά δεν ήταν εκείνο, το τότε, η αληθινή ζωή μου, ήταν αυτό εδώ.

Σκεφτόμουν ότι όλη η ζωή είναι τελικά αποτέλεσμα εξωτερικών παραγόντων. Αν οι γονείς μου είχαν μείνει στη Γερμανία ως το '80, θα ήμουν ένας Γερμανός πολίτης, ένας Γερμανός δημοσιογράφος, και στη στήλη μου θα ανέλυα ψυχρά τα οικονομικά προβλήματα της Ελλάδας με την αυθεντία της διπλής μου εθνικότητας. Αν δεν είχε χτυπήσει η οι-

κοινωνική κρίση την Ελλάδα, θα έκανα συνεντεύξεις στη Βενετία και, επιστρέφοντας στην Αθήνα, θα έβρισκα τη Μάρω να με περιμένει στο αεροδρόμιο, ζηλεύοντας όσα ίσως είχα κάνει εκεί και όσους σίγουρα είχα γνωρίσει. Τα φώτα της Αττικής Οδού θα άστραφταν κάτω από τα περαστικά αεροπλάνα.

Η απελπισία είναι χειρότερη από τη δυστυχία και τη μιζέρια. Όταν είσαι δυστυχημένος, υπάρχει πάντα η προσδοκία ότι κάτι θα συμβεί. Ένας μικρός θεός ίσως εμφανιστεί και σε σώσει από τη μιζέρια σου. Αν χάσεις κάθε ελπίδα, τότε μένεις αποκλεισμένος σε αυτό το λίγο που είσαι για όλη την υπόλοιπη ζωή σου. Ακόμα χειρότερα, καταλαβαίνεις ότι δεν είσαι τίποτα το ιδιαίτερο, ένας από το πλήθος, δεν περιμένουν οτιδήποτε από σένα, μπορείς να εξαφανιστείς στην άλλη άκρη του κόσμου, στην Πολωνία, για παράδειγμα, και κανείς δεν θα το πάρει χαμπάρι.

Τους πρώτους μήνες στην Πολωνία κάθε μέρα ήταν μια άσκηση στο τίποτα, άλλο ένα χαμένο εικοσιτετράωρο που περνούσε ανάμεσα στον νεροχύτη με το πλύσιμο των πιάτων και το μπαλκόνι με το άπλωμα των ρούχων, βήματα μπρος πίσω χωρίς λόγο – κοιτούσα τα εγχειρίδια της πολωνικής γλώσσας, επαναλάμβανα φράσεις που δεν είχαν κανένα νόημα, κι όλα αυτά περιμένοντας τη Μάρω να γυρίσει. Και τότε, όταν η μέρα μου, υποτίθεται, θα ξεκινούσε, τίποτα δεν συνέβαινε, περιμέναμε μαζί το τέλος της. Αναρωτιόμουν αν έβρισκε κι εκείνη οποιοδήποτε νόημα στη δουλειά της στο νοσοκομείο, αν έβρισκε λόγους να ζει μαγειρεύοντας και καθαρίζοντας μαζί μου, τις Κυριακές πλένοντας όλα τα παράθυρα του σπιτιού, αν απολάμβανε οτιδήποτε πια.

Ακόμα και αν η αρχή ήταν εκείνο το απόγευμα στις πρώ-

τες μέρες του Σεπτέμβρη που είδα τον Αγγέλου, τότε δεν είχα ιδέα. Για δυο μήνες, οριακά, το ξέχασα. Ο Αγγέλου ήταν ένα μόνο από τα σκαλιά που είχα κατρακυλήσει τα τελευταία χρόνια, ούτε το πιο σημαντικό, ούτε το πιο αιχμηρό. Καθόμουν στην ίδια καρέκλα όπως κάθε άλλη μέρα, δημιουργώντας μια ψηφιακή γέφυρα με το παρελθόν και αναζητώντας νέα για τον Λαρς στο ίντερνετ, όταν ένας κρότος διέκοψε τα πάντα. Είχα ένα φλας μπακ, σαν να ήμουν πάλι στην Αθήνα, στις τελευταίες διαδηλώσεις, μόνο που από τον συγκεκριμένο κρότο έλειπε η λάμψη της φωτιάς. Μια μικρή δόνηση διαπέρασε τον σκελετό του κτιρίου. Έτρεξα στο υπνοδωμάτιο να βρω τη Μάρω. Δεν ήξερα αν έπρεπε να τη σώσω σαν άντρας της ή να κρυφτώ κοντά της, αφού μόνο εκείνη μπορούσε να προστατέψει και τους δυο μας πραγματικά.

«Τι έγινε;» ρώτησε ζαλισμένη από τον ύπνο. Το δέρμα της ήταν ζεστό, κάποια άλλη μέρα θα σκεφτόμουν ότι είναι αισθησιακή, όπως έκοβε τα φωνήεντα με τα δόντια, όμως τώρα κάθε ανοιγοκλείσιμο των ματιών της μετρούσε αντίστροφα τον χρόνο που της χρειαζόταν για να θέσει την κατάσταση υπό έλεγχο. Έξω από την πόρτα ακούγονταν οι πρώτες φωνές από τους γείτονες που έτρεχαν στις σκάλες.

«Co slychaz;» τους ρώτησε. Προχωρούσαν προς τα πάνω, όχι προς τα κάτω. Απάντησαν γρήγορα στα πολωνικά κάτι που εγώ δεν κατάλαβα και η Μάρω δεν γύρισε να μου μεταφράσει. Ήταν αγαπητή στην πολυκατοικία. Ένα φρούτο εξωτικό, η δική τους μικρή Ελληνίδα. Εγώ δεν υπήρχα, δεν μιλούσα τη γλώσσα, ήμουν αόρατος, κάποιος που ήρθε εδώ αλλά ποιος ξέρει αν θα έμενε για πολύ. Κάθε μεσημέ-

* Τι έγινε;

ρι που γυρνούσε από τη δουλειά, η Μάρω καθυστερούσε δέκα και είκοσι λεπτά, από την εξώπορτα ως το διαμέρισμα, επειδή όλο και κάποιος γείτονας είχε έναν πόνο και ήταν δύσκολο να κλείσεις ραντεβού σε κλινική – και ακριβό. Δεν ήταν ασθενείς της, μπορεί να μην τους είχε ξαναδεί καν. Αμοιβή του γιατρού δεν είναι τα χρήματα αλλά η ανακούφιση που προσφέρει σε όποιον έχει ανάγκη. Έτσι είχε πει στον Πολύβιο πριν χρόνια για να την αφήσει να πάει στην Πολωνία να σπουδάσει ιατρική, και αφού το είπε στον πατέρα της το πίστεψε και η ίδια.

Η Μάρω βγήκε αμέσως μπροστά. Υπήρχαν άλλοι σε σκαλοπάτια πιο πάνω από εκείνη, αλλά η Μάρω ανέβαινε με σταθερό βηματισμό και, όταν κάποιος σταματούσε, εκείνη τον προσπερνούσε απ' το πλάι. Γρήγορα την έχασα. Προσπαθούσα να την ακολουθήσω αλλά είχα μπλέξει ανάμεσα σε τρεις ηλικιωμένες αδερφές από τον πρώτο όροφο που είχαν απλώσει τα χέρια τους από τον τοίχο ως το κάγκελο, λες και ο φόβος είχε επηρεάσει την ευστάθειά τους. Έχασα τη Μάρω όταν ένα σπρώξιμο στην πλάτη με έκανε στην άκρη και το γομάρι του τρίτου ορόφου πέρασε μπροστά μου. Φορούσε κολλητό μπλουζάκι και φόρμα. Αναρωτήθηκα αν κοιμόταν με αυτά ή είχε αργήσει να βγει έξω επειδή έπρεπε να ντυθεί ανάλογα με την κατάσταση.

Άργησα πολύ να ανέβω. Όταν έφτασα στον τελευταίο όροφο, όσοι ήταν μπροστά από μένα γυρνούσαν πίσω με τα χέρια να καλύπτουν το στόμα, αλλά χωρίς να λένε κουβέντα. Πέρασα ανάμεσά τους χρησιμοποιώντας τα χέρια σαν να κολυμπούσα κόντρα στο ρεύμα. Η πόρτα της ταράτσας ήταν ανοιχτή. Δεν ξέρω πώς, μέχρι τότε ήταν κάθε μέρα κλειδωμένη. Το γομάρι καθόταν στην πόρτα με τα χέρια ανοιχτά, όπως έκαναν νωρίτερα οι τρεις αδερφές. Στην

αρχή νόμιζα για τον ίδιο λόγο με εκείνες, μετά όμως κατάλαβα ότι προσπαθούσε να αποκλείσει την πρόσβαση με τα δύο χοντρά του χέρια. Πίσω από τον σταυρό που σχημάτιζε το σώμα του υπήρχε σκοτάδι, αλλά όταν πλησίασα αρκετά είδα μια ανθρώπινη φιγούρα να κινείται αργά στην ταράτσα, τη Μάρω.

«Η γυναίκα μου» του είπα και, μόλις κατάλαβα ότι το είπα στα ελληνικά, επανέλαβα, «she's my wife», χωρίς αποτέλεσμα. Η γυναίκα στα πολωνικά είναι kobieta, moja kobieta η γυναίκα μου, αλλά δεν ήξερα αν η λέξη γυναίκα για αυτούς ήταν συνώνυμο της συζύγου. Με είχε αποκλείσει με τη βία. Χρησιμοποιούσε τα μπράτσα του, το γεγονός ότι αυτός ήταν ένας τοίχος από μυσ κι εγώ ένας κανονικός άνθρωπος, για να μου απαγορεύσει την πρόσβαση στη γυναίκα μου χωρίς να μου εξηγήσει τον λόγο. Δοκίμασα να τον παραμερίσω, μια κίνηση που οποιαδήποτε άλλη στιγμή θα οδηγούσε σε παρεξήγηση και πολύ πιθανόν στον ξυλοδαρμό μου. Αλλά αυτή δεν ήταν οποιαδήποτε στιγμή. Έμεινε ακίνητος χωρίς κόπο. Με κράτησε μακριά. Συνέχισε να κοιτάζει μπροστά χωρίς να νοιάζεται για μένα, κοιτούσε την ταράτσα, τη Μάρω και αυτό που μπορούσα να διακρίνω κι εγώ τώρα που τα μάτια μου είχαν συνηθίσει το σκοτάδι: ένα ακίνητο πτώμα.

Είναι πλεονασμός να χαρακτηρίσεις ακίνητο ένα πτώμα, η ίδια η φύση του πτώματος περιλαμβάνει αξιωματικά ότι δεν θα ξανακινηθεί ποτέ. Εμένα, όμως, αυτό με εντυπωσίασε στο νεκρό σώμα που έβλεπα μπροστά μου. Ήταν ένας νέος άντρας με σκούρο δέρμα, πιθανότατα από τη δικιά μας γωνιά του κόσμου, όχι Πολωνός, ίσως Βορειοαφρικανός, αλλά αυτό που με εντυπωσίαζε στο σώμα του ήταν η βεβαιότητα ότι δεν θα ξανακουνηθεί ποτέ. Φορούσε σκού-

ρα ρούχα, ξεχώριζε καθαρά στη λευκή ταράτσα. Μπορούσες εύκολα να νομίσεις ότι κοιμάται. Ήταν ξαπλωμένος μπρούμυτα, με τα δυο χέρια ενωμένα κάτω από το στέρνο. Από εκεί που στεκόμουν, δεν θα μπορούσα να δω αν ανέπνεε. Ήταν τόσο γαλήνιος και αρμονικός, έτσι όπως διέκοπτε την ομοιομορφία της άσπρης ταράτσας στις δύο τη νύχτα, που ήμουν σίγουρος ότι δεν θα ξανασηκωνόταν ποτέ. Αν δεν τον σηκώναμε εμείς, θα έμενε για πάντα βυθισμένος στον ύπνο του.

Η Μάρω περπατούσε αργά, είχε διανύσει μόλις τρία μέτρα από την πόρτα. Περπατούσε στις μύτες των ποδιών, σαν να φοβόταν ότι θα τάραζε τον νεκρό ή τον χώρο γύρω του αν έκανε θόρυβο. Πλησίασε το πτώμα και γονάτισε με προσοχή. Έλεγξε για σφυγμό, έσκυψε επάνω του. Κάτω από τη λεπτή μπλούζα της αποκαλύφθηκε το στενό τρίγωνο του εσώρουχου. Αναρωτήθηκα αν επιτρεπόταν να αισθανθώ ζήλια, αν έπρεπε να ξυπνήσει η ερωτική μου επιθυμία μέσα στο μακάβριο περιβάλλον, ακόμα περισσότερο αν ερεθίστηκε ο γυμνασμένος άντρας που με κρατούσε μακριά της. Η Μάρω δεν μετακίνησε το σώμα, ούτε πρόσφερε κάποια βοήθεια. Ήταν ξεκάθαρο ότι ο άντρας είχε πεθάνει. Γονάτισε δίπλα του και έμεινε εκεί να τον προσέχει, αδιαφορώντας για εμάς που την κοιτάζαμε από την πόρτα της ταράτσας, μέχρι που δέκα λεπτά αργότερα ήρθε η αστυνομία και μας έδιωξε όλους.

Εκείνη ήταν το επίκεντρο της βραδιάς. Μετά από λίγο μας βρήκε ένας αστυνομικός στο διαμέρισμα για να ρωτήσει λεπτομέρειες. Κούνησε το κεφάλι με συγκατάβαση όταν η Μάρω του είπε ότι μετακομίσαμε στην Πολωνία λόγω της ανεργίας στην Ελλάδα. Καθόταν στον καναπέ με τα χέρια δεμένα μπροστά και εμένα αμίλητο δίπλα της. Είχε προλά-

βει να φορέσει τζιν και μια ζακέτα, κι ας έκανε ζέστη στο σπίτι. Του περιέγραψε την κατάσταση του νεκρού σώματος κι εκείνος σημείωνε στο σταχτί μπλοκάκι του. Ο άντρας ήταν νεκρός όταν τον βρήκε η Μάρω στην ταράτσα, δεν υπήρχε κανένα σημάδι πυροβολισμού ή χτυπήματος σε ζωτικό όργανο. Είχε αιμορραγήσει πολύ λίγο εξωτερικά. Δεν είχε δει κανέναν να διαφεύγει από την ταράτσα.

Η πολυκατοικία παρέμεινε αναστατωμένη για δύο ώρες ακόμα, και μετά, ξαφνικά, όλος ο κόσμος έφυγε κι όλα τα φώτα έσβησαν. Το πτώμα είχε απομακρυνθεί μέσα σε μια γυαλιστερή μαύρη σακούλα. Οι γείτονες που μέχρι τότε συζητούσαν ανήσυχoi στις σκάλες μπήκαν στα σπίτια τους για να προλάβουν έστω μια ώρα ύπνου. Η Μάρω έβγαλε τη ζακέτα και το παντελόνι και έκλεισε την πόρτα του μπάνιου. Ήταν ξανά σπιτική, δική μου. Περιμένοντας να βγει, θυμήθηκα τη σιγουριά με την οποία είχε τρέξει πάνω στις σκάλες κι αργότερα καθοδήγησε τους αστυνομικούς στην ταράτσα. Άκουσα τον μπάσο ήχο από το καζανάκι και όταν άνοιξε η πόρτα την έσφιξα όσο πιο δυνατά μπορούσα στην αγκαλιά μου. «Τελείωσαν όλα, μπορείς να ηρεμήσεις» ήθελα να της πω. Το χέρι μου κατέβηκε λίγο πιο χαμηλά, η μπλούζα της είχε σηκωθεί, το μοβ εσώρουχό της ήταν μαλακό αλλά ήταν άκαιρη αυτή η κίνηση, της έδωσα ένα φιλί και ξαπλώσαμε.

Ήμουν σίγουρος ότι δεν θα κατάφερα να κοιμηθώ εκείνη τη νύχτα. Μέχρι τότε οι ιστορίες στα πάρτι αφορούσαν πάντα χωρισμούς, σπουδαίες συναυλίες, απιστίες, μια καινούρια βιολογική μπίρα, τις ταινίες στο φεστιβάλ κινηματογράφου, αργότερα την πολιτική. Κάποτε αυτό αλλάζει. Έμαθες για τον κουνιάδο μου που αρρώστησε; Όλες οι εξετάσεις του ήταν καλές και τώρα βρίσκεται στο νοσοκομείο,

του δίνουν τρεις με έξι μήνες ζωής. Και ο ξάδερφος κάποιου άλλου είναι στο νοσοκομείο επίσης. Δυο χρόνια νεότερός μου. Ο θάνατος είναι πανταχού παρών. Ένας φίλος μου πέθανε. Θα πεθάνουμε κι εμείς. Μια λεπτή γραμμή χωρίζει το πριν και το μετά. Εκείνη τη νύχτα τη διασχίσαμε. Δεν ήμασταν πια νέοι. Δεν ήμασταν ούτε γέροι, αλλά μπορούσαμε να πεθάνουμε.

Οι θάνατοι σε μια πολεμική ταινία σε ταράζουν μόνο όταν είναι πρωτότυπα βίαιои, διαφορετικά τους ξεχνάς μέχρι να γυρίσεις σπίτι. Δεν φοβάσαι μήπως πας στον πόλεμο, δεν σε αφορούν. Αν δεις μια ταινία όπου δολοφόνος είναι ο γείτονας τσεκάρεις δυο φορές την κλειδαριά τη νύχτα, αν η ταινία αφορά συζυγική απιστία δεν θα κοιμηθείς, και ίσως κάνεις εμετό το φαγητό σου το επόμενο μεσημέρι. Το πτώμα αυτό με τάραξε με την ανεξήγητη εγγύτητά του. Σε ευθεία γραμμή δεν απείχε ούτε δέκα μέτρα από το κρεβάτι μου. Ένας νέος, νεότερος από μένα, κατά τα φαινόμενα υγιής άνδρας, πέθανε εκεί χωρίς να καταλάβει κανείς πώς και γιατί. Αφού οι αιτίες ήταν ακατανόητες, θα μπορούσα εξίσου εύκολα να είμαι εγώ στη θέση του. Μοναδικός στόχος στο σκοτεινό υπνοδωμάτιο ήταν να διατηρήσω τον πανικό μου σιωπηλό για να μην ενοχλήσω τη Μάρω, που θα έπρεπε να σηκωθεί στις έξι για να πάει στη δουλειά. Θα σηκωνόμουν μαζί της, θα συζητούσαμε δήθεν ήρεμοι πίνοντας καφέ. Έξι παρά τέταρτο με πήρε ο ύπνος απότομα, σαν θάνατος, δεν άκουσα το ξυπνητήρι της να χτυπάει, τη Μάρω να κλείνει την πόρτα, σηκώθηκα στις δέκα και δεν ήξερα αν όλα αυτά τα απίστευτα που θυμόμουν ήταν αλήθεια ή όνειρο.

Αν υπήρχε στις ειδήσεις, τότε θα ήταν αλήθεια. Άνοιξα τον υπολογιστή πριν φορέσω παντελόνι, με τον καφέ να γλι-

στράει και να μου καίει τα δάχτυλα των χεριών και των ποδιών. Αναγνώρισα τις λέξεις «νεκρός» και «σπίτι» στα πολωνικά σάιτ, είδα μια φωτογραφία της πολυκατοικίας μας. Άλλη μια φωτογραφία από τη λεωφόρο. Άρχισα να διαβάζω. Ο άντρας στην ταράτσα δεν ήταν το μόνο πτώμα της νύχτας, ένας ακόμα είχε βρεθεί πεντακόσια μέτρα πιο πέρα. Διάβασα τα ρεπορτάζ, οι οδηγοί που περνούσαν τον είδαν να πέφτει από τον ουρανό. Έτσι ακριβώς το περιέγραψαν. Είχε δημοσιευτεί ένα πρόχειρο βίντεο.

Ντύθηκα γρήγορα και περπάτησα ως εκεί. Είχε ήλιο αλλά τα δέντρα έμοιαζαν παγωμένα. Όλοι περπατούσαν σε μια φάση αναμονής, η ζέστη είχε τελειώσει καιρό πριν αλλά δεν είχαν φτάσει ακόμη τα αληθινά κρύα, με τα χιόνια και τις θερμοκρασίες πολύ κάτω από το μηδέν, τότε που τα χοντρά μπουφάν θα αποκτούσαν νόημα και η Πολωνία θα έδειχνε το αληθινό της πρόσωπο. Ήξερα καλά τη γωνία της φωτογραφίας, περνούσα από εκεί σχεδόν κάθε μέρα περπατώντας για ψώνια. Δεν υπήρχε όμως κανένα σημάδι από το βράδυ. Η ασφαλτός ήταν καθαρή, οι οδηγοί συνέχιζαν με σταθερή ταχύτητα, χωρίς να σχολιάσουν στους επιβάτες τους «εδώ πέθανε χτες βράδυ ένας άντρας». Θυμήθηκα το βίντεο που είχα δει στον υπολογιστή. Τραβηγμένο από κινητό, νευρική κίνηση, προβολείς σταματημένων αυτοκινήτων, όλα να κοιτάζουν στην ίδια κατεύθυνση, και στη μέση του κύκλου ο νεκρός που δεν πλησίαζε κανείς, σαν να ήταν εξωγήινος.

Όταν γύρισα σπίτι, το έβαλα να παίζει σε λούπα. Τριάντα εννιά δευτερόλεπτα με φωνές στα πολωνικά, που τελειώνουν όταν ο ήχος από τις σειρήνες πλησιάζει τόσο που η κοκκινομπλέ δέσμη του φάρου αντανακλά στα ρούχα των συγκεντρωμένων. Ο νεκρός άντρας δείχνει μικροσκοπικός.

Το βίντεο είναι τραβηγμένο σε υψηλή ευκρίνεια, αν ο φωτισμός ήταν λίγο καλύτερος δεν θα ήταν τόσο τρομακτικό, θα έμοιαζε σκηνοθετημένο. Φοράει ένα σκούρο πράσινο παντελόνι και ένα κόκκινο πόλο μπλουζάκι. Είναι γυρισμένος στο πλάι, η λήψη διακόπτεται πριν φανεί το πρόσωπό του, μπορώ να δω μόνο τα πυκνά γκρίζα μαλλιά του.

Όση ώρα επαναλαμβανόταν το βίντεο, εγώ έφαχνα αναδημοσιεύσεις σε άλλες χώρες. Όταν ξαναγύρισα στο πολωνικό σάιτ, είδα έναν νέο σύνδεσμο. Τέσσερα λεπτά πριν: «Δυο άνθρωποι έπεσαν από αεροπλάνο στο Γκντανσκ». Κλίκαρα γρήγορα πάνω. Το άρθρο συνοδευόταν από τη στοκ φωτογραφία ενός 737 να προσγειώνεται. Το κείμενο μετέφερε πληροφορίες από την αστυνομία. Οι δυο άντρες είχαν επιβιβαστεί λαθραία σε κάποια πτήση για το Γκντανσκ, κρυμμένοι στους τροχούς. Πάγωσαν από τον ψυχρό αέρα στα δέκα χιλιάδες μέτρα και, όταν άνοιξε το σύστημα προσγείωσης, έπεσαν στο έδαφος, ήδη νεκροί από ώρα.

Βρήκα μια άλλη είδηση σε αγγλική εφημερίδα. Δυο Αφρικανοί που είχαν βρεθεί νεκροί στο Λονδίνο λίγους μήνες νωρίτερα. Είχαν φύγει από τη Νιγηρία. Η μια σελίδα με οδήγησε στην επόμενη. Οι πιθανότητες επιβίωσης στους τροχούς του αεροπλάνου είναι μηδενικές, αν γλιτώσεις από το φύχος θα πεθάνεις από την έλλειψη οξυγόνου. Η βεβαιότητα αποτυχίας του σχεδίου ακουγόταν σαν περιττή λεπτομέρεια σε αυτούς που έπρεπε πάση θυσία να φύγουν από μια χώρα όπου ο θάνατός τους θα ήταν εξίσου βέβαιος. Σιγά σιγά η είδηση έφυγε από τη λίστα με τα τελευταία νέα. Οι δύο περίεργοι θάνατοι είχαν κάνει τον κύκλο τους.

Είδα το βίντεο ξανά στις μεσημεριανές ειδήσεις, πριν γυρίσει η Μάρω. Δεν μπορούσα να προλάβω τη φωνή της δημοσιογράφου, έπιανα σκόρπιες λέξεις που δεν συγκρο-

τούσαν νόημα. Όταν όμως έπαιξε πέμπτη φορά το βίντεο, και αυτή τη φορά μεγέθυναν την εικόνα ζουμάροντας στα πόδια του πτώματος, κατάλαβα πού προσπαθούσαν να εστιάσουν. Οι γυμνές γάμπες φαίνονταν λευκές στο σκοτάδι. Άσπρες σαν γάλα, όπως το σώμα των ανδρών στην Πολωνία και στις βόρειες χώρες. Η παρουσιάστρια στο στούντιο μιλούσε γουρλώνοντας τα μάτια σε κάθε τρίτη λέξη. Ήταν μελαχρινή με όμορφα μάτια, σε βοηθούσε να νιώσεις ασφάλεια ανεξάρτητα από το φύλο σου, αν ήσουν άντρας υποσχόταν μια ζωή ευτυχισμένη, αν ήσουν γυναίκα ήξερες ότι δεν θα σε προδώσει. Τώρα πετούσε κοφτές τις λέξεις, για να τονίσει ότι όλοι οι τηλεθεατές βρίσκονταν σε κίνδυνο. Από το αεροπλάνο είχε πέσει ένας άγνωστος, λευκός άνδρας. Ήταν θλιβερό που πέθανε ο Αφρικανός, είναι θλιβερό όταν πεθαίνει οποιοσδήποτε άνθρωπος, αλλά όλοι ξέρουν πως αν είσαι Αφρικανός είναι πολύ πιο πιθανό να πεθάνεις νέος και με φριχτό τρόπο. Στη λεωφόρο, όμως, είχαν βρει έναν ηλικιωμένο λευκό που δεν είχε κανέναν λόγο να μπει λαθραία σε ένα αεροπλάνο. Θα μπορούσε να είναι οποιοσδήποτε από εμάς.

Και κάπως έτσι άρχισε.